

ΥΓΡΟΝ ΠΥΡ

ΚΑΡΙΠΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

B1

2021-22

ΥΠΕΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΡΑΙΤΣΙΝΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Θα σας μιλήσω για το υγρό πυρ που ήταν το σημαντικότερο όπλο των Βυζαντινών, αλλά και το πιο καταστροφικό όπλο για τους εχθρούς τους. Ήταν ένα εμπρηστικό όπλο, που εφευρέθηκε τον 7ο αιώνα μ.Χ. Το εκτόξευαν από καταπέλτες, αλλά κυρίως από πεπιεσμένους σίφωνες. Το υγρόν πυρ είχε την ιδιότητα να μη σβήνει στο νερό. Γι' αυτό, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην απόκρουση των αραβικών πολιορκιών της Κωνσταντινούπολης και σε αρκετές ναυτικές συμπλοκές με τους Άραβες και τους Ρως (Ρώσοι της ανατολής). Το βυζαντινό υγρόν πυρ δεν πρέπει να συγχέεται με παρόμοιες εμπρηστικές ουσίες που χρησιμοποίησαν οι Άραβες και άλλα κράτη, γιατί ήταν εφεύρεση των βυζαντινών και μόνον αυτοί ήξεραν πως να το δημιουργήσουν.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Το βασικό και πιο χρήσιμο όπλο των βυζαντινών, ήταν το υγρό πυρ, που αποτελούσε την πιο τελειοποιημένη έκδοση των πολεμικών εμπρηστικών υλικών που υπήρχαν ως τότε. Ήταν το πρώτο και το τελευταίο (μέχρι στιγμής) εμπρηστικό όπλο που η φωτιά του δεν έσβηνε ούτε από το νερό.

Το υγρόν πυρ ήταν εφεύρεση του Σύρου μηχανικού Καλλίνικου. Η παρασκευή του ήταν κρατικό μυστικό κι ακόμη δεν ξέρουμε ακριβώς από τι και πως φτιαχνόταν. Φαίνεται ότι ήταν ένα εύφλεκτο μείγμα από θειάφι, πίσσα, νίτρο, φώσφορο, ενώ συστατικά όπως ο ασβέστης, η ρητίνη και άλλα καύσιμα υλικά ενίσχυαν τη δυνατότητα ανάφλεξης. Φυσικές πηγές νάφθας βρίσκονταν στην περιοχή μεταξύ Κασπίας και Μαύρης Θάλασσας και στην Αραβία.

Οι πληροφορίες για το υγρόν πυρ είναι βασιζόμενες σε διάφορες αναφορές στα βυζαντινά στρατιωτικά εγχειρίδια και σε ιστορικά έργα όπως την Αλεξιάδα και δυτικοευρωπαϊκά χρονικά, που όμως συχνά είναι ανακριβή. Στην Αλεξιάδα, η Άννα Κομνηνή παρέχει μια συνταγή για μια εμπρηστική ύλη, που η βυζαντινή φρουρά του Δυραχίου χρησιμοποίησε το 1108 κατά των Νορμανδών. Συχνά έχει ερμηνευθεί ως μία, μερική έστω, συνταγή για το υγρόν πυρ:

*«Τοῦτο δὲ τὸ πῦρ ἀπὸ τοιούτων μηχανημάτων αὐτοῖς διεσκευάστο. Ἀπὸ τῆς πεύκης καὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων δένδρων ἀειθαλῶν συνάγεται δάκρυον εὐκαυστον. Τοῦτο μετὰ θείου τριβόμενον ἐμβάλλεται τε εἰς αὐλίσκους καλάμων καὶ ἐμφυσᾶται παρὰ τοῦ παίζοντος λάβρω καὶ συνεχεῖ πνεύματι, κἄθ' οὕτως ὁμιλεῖ τῷ πρὸς ἄκραν πυρὶ καὶ ἐξάπτεται καὶ ὥσπερ πρηστήρ ἐμπίπτει ταῖς ἀντιπρόσωπον ὄψεσι».

*Partington 1999, σελίδες 19, 29 & Ellis Davidson 1973, σελ.64

Με αυτό το όπλο νίκησαν οι Βυζαντινοί τους Άραβες. Όλοι οι λαοί το φοβόντουσαν γιατί όταν αναφλεγόταν, δεν έσβηνε ούτε από το νερό. Στην αρχή

δεν ήξεραν πως να το εξακοντίσουν, αλλά με την συμβολή του Καλλίνικου έγινε η βελτιστοποίησή του. Πιθανόν, ο Καλλίνικος πέτυχε να τελειοποιήσει και το σύστημα εκτόξευσης του υγρού πυρός.

Η σημασία του υγρού πυρός κατά τον αγώνα του Βυζαντίου με τους Άραβες οδήγησε στη δημιουργία ενός μύθου που του απέδιδε θεϊκή προέλευση. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος στο έργο του Προς τον ίδιον Υιόν Ρωμανόν, προειδοποιεί το γιό και διάδοχό του, Ρωμανό Β', να μην αποκαλύψει ποτέ το μυστικό της παρασκευής του στους ξένους, λέγοντας ότι *«καὶ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δι' ἀγγέλου τῷ μεγάλῳ καὶ πρώτῳ βασιλεῖ Χριστιανῶ, ἀγίῳ Κωνσταντίνῳ ἐφανερώθη καὶ ἐδιδάχθη»

Το υγρό πυρ φυλασσόταν μέσα σε μακρόστενα σκεύη, πήλινα ή μεταλλικά, τα οποία ονομάζονταν "σίφωνες". Η ρίψη τους γινόταν από ειδικές εκτοξευτικές μηχανές που βρισκόταν στις πλώρες των πλοίων. Οι μηχανές αυτές ήταν ξυλοκατασκευές με μεγάλες διαστάσεις που είχαν παρόμοιο μηχανισμό με αυτόν του τόξου και έριχναν πέτρες ή βέλη. Υπήρχαν επίσης και "χειροσίφωνες", που ήταν μικρά πήλινα ή μεταλλικά αγγεία γεμάτα με υγρό πυρ, που θα ρίχνονταν εναντίον των εχθρών, όπως οι σημερινές χειροβομβίδες

Το υγρό πυρ, το χρησιμοποιούσαν στις ναυμαχίες. Η κύρια επιτυχία του ήταν ότι επέφερε τη σύγχυση και τον πανικό στον εχθρικό στόλο, που αναγκαζόταν να εγκαταλείψει το πλοίο εξαιτίας της πυρκαγιάς και της κακής επίδρασης στο ηθικό των πληρωμάτων των πλοίων. Το υγρό πυρ χρησιμοποιήθηκε από του Βυζαντινούς κατά κύριο λόγο μέχρι το 13^ο αιώνα.

Η συνεχόμενη χρήση του υγρού πυρός έκανε σταδιακά τους Μουσουλμάνους εχθρούς της αυτοκρατορίας να κατανοήσουν καλύτερα τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες του. Προσάρμοσαν τη στρατηγική τους και έμαθαν να κρατούν την απαραίτητη απόσταση από τα βυζαντινά πλοία. Παράλληλα δημιούργησαν μεθόδους προστασίας για τα πλοία τους, όπως για παράδειγμα καλύμματα από προβιές βουτηγμένες στο ξύδι. Άρα, αφού οι Μουσουλμάνοι βρήκαν τρόπο αντιμετώπισης του υγρού πυρός, το Βυζάντιο αποδυναμώθηκε και σιγά σιγά άρχισε να παρακμάζει.

*Moravcsik & Jenkins 1967, σελίδες 68–71

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

BIBΛΙΑ

Moravcsik, Gyula; Jenkins, R.J.H., επιμ.. (1967), Constantine Porphyrogenitus: De Administrando Imperio, Dumbarton Oaks

Partington, James Riddick (1999), A History of Greek Fire and Gunpowder

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

[http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page
name=ypomeleti&id=3&sub=42&lang=gr&level=3](http://exploringbyzantium.gr/EKBMM/Page%20name=ypomeleti&id=3&sub=42&lang=gr&level=3)

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A5%CE%B3%CF%81%CF%8C%CE%BD_%CF%80%CF%85%CF%81